

Številka: 0143-17/2015

Datum: 15. 5. 2015

**Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo**

Poljanska cesta 28
1000 Ljubljana
T 01 30 05 100
F 01 30 05 199
www.zrss.si

PRIPOROČILA ZA IZBIRO UČBENIKOV IN KOMPLETOV UČNIH GRADIV ZA ŠOLSKO LETO 2015/2016

V skladu z najavo v rednem mesečnem obvestilu vrtcem, šolam in dijaškim domovom, poslanim 30. 4. 2015, objavljamo priporočila za izbiro učbenikov in kompletov učnih gradiv za naslednje šolsko leto.

Ob spoštovanju učiteljeve avtonomne izbire in presoje predlagamo, da pri odločanju o učbenikih, delovnih zvezkih in drugem učnem gradivu med drugim upoštevate naslednja priporočila:

- **Gradivo naj omogoča delo z raznovrstnimi besedili in naj razvija branje z razumevanjem strokovnih besedil pri vseh predmetih, npr. delo z učbeniki ali e-učbeniki, ki so v ta namen strokovno pregledani, besedila so torej primerno zahtevna v konceptualnem smislu ter ustrezna v vsebinskem in jezikovnem smislu.** Tovrsten pristop med drugim potrjujejo spoznanja iz projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja.¹
- **Gradivo naj omogoča čim več tvorjenja različnih pisnih besedil – tako za razvoj fine motorike, veščine pisanja kot za razvoj zmožnosti pisanja različnih vrst besedil, npr. povzetkov, utemeljitev, opisov ipd. (Učbeniki ali e-učbeniki so npr. primerno izhodišče za samostojne in diferencirane pisne naloge).**
Glede na spoznanja raziskav o povezavi med lastnoročnim pisanjem in kognitivnimi procesi, je lastnoročno pisanje tista veščina, ki v možganih spodbuja procese, ki so osnova za naše mišljenje, učenje in spomin.
V projektu Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja se je tvorjenje (neumetnostnih) besedil pokazalo kot šibkost v razvoju celostnega pouka branja.
- **Preverite dostopnost določenih izbranih gradiv v učbeniških skladih.**
- **Gradivo naj razvija višja taksonomska znanja, spodbuja sodelovalno učenje in kritično mišljenje.**
- **Poskrbite, da bodo s stališča dostopnosti učnih gradiv vsi učenci v enakovrednem položaju. Pri izbiri svetujemo sodelovanje strokovnih aktivov na šoli in med šolami, saj izkušnje preteklih let kažejo na velike razlike pri cenah kompletov učnih gradiv. Cenovna sprejemljivost učbeniških kompletov (za vse predmete v določenem razredu) je pomemben kriterij izbora. Na svetovnem spletišču so že številna brezplačna, kvalitetna in strokovno ustrezna gradiva.**

¹ Vir: F. Nolimal, T. Novaković (ur.) (2013). Bralna pismenost v vrtcu in šoli; Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo

V raziskavi o pogostosti rabe in vrsti izbranih učnih gradiv, ki je bila na Zavodu RS za šolstvo opravljena v začetku šolskega leta 2012/13 (V. Filipčič, T. Deutsch), smo zaradi aktualnosti vprašanja o dinamiki vključevanja e-učbenikov oziroma e-učnih gradiv v proces izobraževanja učitelje vprašali za mnenje o potrebnih vrstah učnih gradiv za uspešno doseganje ciljev predmeta. Učitelji so se najpogosteje izrekli za povezavo tiskanega in elektronskega gradiva (67,8 %), za uporabo zgolj tiskanih gradiv se je odločilo 18,4 % in za uporabo zgolj elektronskih gradiv 5,4 % učiteljev. (Za raziskavo smo izbrali 10 % šol s pomočjo enostavnega slučajnega vzorčenja. Od izbranih 45 šol se jih je odzvalo 41).

- **Gradiva in materiale, ki jih pri pouku uporabljate redko oz. zelo redko, lahko nadomestite z gradivi, ki so prosto dostopni na spletu oz. jih pripravite upoštevaje specifične potrebe učencev.**

Usmeritve za izbor učnih gradiv za posamezna predmetna področja (družboslovje in humanistika, jeziki, naravoslovje in matematika ter razredni pouk) so skupaj s priporočili objavljene na spletni strani Zavoda RS za šolstvo (www.zrss.si). Potrjeni e-učbeniki bodo objavljeni v Katalogu učbenikov, ogledate pa si jih lahko na spletni strani <http://eucbeniki.sio.si/>.

Namestnica direktorja:

Dr. Nataša Potočnik

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo
Ljubljana

Direktor:

Dr. Vinko Logaj

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

PRIPOROČILA PODROČNIH SKUPIN ZA IZBOR IN RABO UČNIH GRADIV

Poljanska cesta 28
1000 Ljubljana
T 01 30 05 100
F 01 30 05 199
www.zrss.si

PRIPOROČILA PODROČNE SKUPINE ZA JEZIKE

Učni načrti za jezike temeljijo na predpostavki, da je učenje jezika učinkovito, kadar je učenec svoje znanje zmožen uporabiti v naravnih sporočanjih položajih, pri iskanju, povezovanju in povzemanju podatkov in konceptov iz različnih virov, v komunikaciji z domačimi in tujimi govorniki, v ustvarjalnih dejavnostih. Poleg jezikovnega znanja zato učni načrti za jezike predpisujejo tudi širok nabor ciljev, ki jih učenci dosegajo z razvijanjem sporazumevalnih strategij in kompetenc vseživljenjskega učenja.

Vloga učbenika kot osnovnega učnega gradiva, ki omogoča doseganje učnih ciljev in standardov znanja¹, se je glede na cilje jezikovnega pouka v zadnjih letih močno spremenila. Sodoben učbenik se skuša prilagajati učenčevi razvojni stopnji, aktivirati njegove potenciale, ga motivirati za lastno opazovanje, raziskovanje, primerjanje ter vrednotenje ugotovitev in spoznanj. Prinaša nova sistematična znanja, ki jih podaja čim bolj problemsko, nakazuje in uvaja k iskanju drugih virov informacij ter k uporabi nove informacijske tehnologije.

Tak učbenik je učencu vir dejavnega učenja, ustvarjalne komunikacije z določeno vsebino, vodnik po vsebini ter procesih učenja in spoznavanja, je "izhodišče, iz katerega učenec samostojno napreduje v ustvarjalnem delu, to pa pomeni, da si razširja in pogloblja znanja zunaj okvira učbenika" (Poljak 1983: 41).

Kljub spremembi vloge učbenika pri pouku jezikov pa to učno gradivo več ne omogoča doseganja vseh ciljev pouka, ki jih predpisuje učni načrt. V skladu s Pravilnikom² Strokovni svet RS za splošno izobraževanje potrjuje samo učbenike, odločitev o uporabi delovnih zvezkov, zbirk vaj in drugih didaktičnih gradiv ter tiskanih in spletnih virov pa je prepuščena strokovni presoji učiteljev.

Učbenike, delovne zvezke in druga didaktična gradiva učitelji slovenščine in tujih jezikov pri pouku uporabljajo v skladu z določili učnega načrta za svoj predmet. Pri tem izhajajo tudi iz didaktičnih priporočil v učnem načrtu, v katerih je navedeno, kako se v smiselno celoto povezujejo vse sestavine učnega načrta – cilji, vsebine in standardi znanja. V skladu s svojo strokovno avtonomijo učitelji izberejo učno gradivo, s katerim bodo glede na poznavanje svojega učnega okolja najboljše

¹ Definicija iz pravilnika o potrjevanju učbenikov: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=73606>; Katalog učbenikov: <https://soca1.mss.edus.si/Trubar/Javno/default.aspx>

² Pravilnik o potrjevanju učbenikov: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=73606>.

dosegali cilje/standarde znanja. Učni proces tako poteka skladno z izhodišči učnega načrta za predmet in tudi ob podpori učne tehnologije. Ta vključuje različna učna gradiva, informacijsko komunikacijsko tehnologijo, učila in druge pripomočke, ki jih učitelj smiselno uporablja glede na zastavljene cilje.

Tudi pri predmetu **angleščina** je skladno z veljavnim učnim načrtom iz leta 2011 učbenik samo eno izmed gradiv, ki jih učitelj uporablja pri pouku. Vsi potrjeni učbeniki so za delo v razredu primerni, nikakor pa ne zadostni. Glede na sodobna spoznanja stroke mora učitelj pri svojem delu (načrtovanje, izvedba, evalvacija) upoštevati tudi dodatna priporočila iz učnega načrta in gradivo ustrezno dopolnjevati ter prilagajati. Veliko učiteljev angleščine pa pri pripravi na pouk upošteva gradiva (letne in dnevne priprave na pouk), ki jih pripravijo posamezne založbe in so priloga k izbranemu učbeniku. Takšno načrtovanje dela učitelju onemogoča razmislek o notranji diferenciaciji in individualizaciji glede na konkretno skupino učencev in ga zato odsvetujemo.

Potrjenih e-učbenikov za **angleščino** še ni, pri rabi digitaliziranega gradiva pa obstaja nevarnost frontalnega pouka in dela, zato naj se ob njihovi uporabi namenja posebna pozornost oblikam in metodam dela, ki bodo omogočale aktivno vlogo učencev in spodbujale večsmerno komunikacijo v razredu.

Dodatna gradiva, ki jih učitelji **angleščine** najpogosteje uporabljajo, so praviloma pomembno dopolnilo k izbranemu učbeniku in so za uresničevanje ciljev ter standardov znanja, opredeljenih v učnem načrtu, kakor tudi za uresničevanje individualnih potreb učenca nujno potrebna. Dragocena so tudi gradiva, ki jih pripravljajo učitelji sami, ker dobro poznajo potrebe svojih učencev.

Glede na veljavni UN za **angleščino** iz leta 2011 je večini učbenikov za angleščino zaradi posodobitev učnega načrta potekla veljavnost, kljub temu pa po mnenju predmetne skupine za angleščino omogočajo doseganje ciljev in standardov znanja ob smiselnem dopolnjevanju z dodatnimi gradivi.

Kot dodatna gradiva predlagamo spletne in pisne vire glede na obravnavano temo, rabo klasičnih in spletnih enojezičnih in dvojezičnih slovarjev, obravnavo avtentičnih pisnih in spletnih virov s pomočjo kompleksnih bralnih učnih strategij (npr. Pečjak,), uporabo e-vsebin in e-storitev (npr. *Googlovi dokumenti*, *podcasti*, interaktivna raba spletne učilnice v okolju *Moodle* ...). Prav tako priporočamo tematsko dopolnjevanje izbranega učbenika z vidika razvijanja medkulturne zmožnosti (npr. več pisnih in slušnih besedil o Sloveniji, domačem kraju ipd.).

Pri predmetu **slovenščina** učitelj obravnavo nove snovi v učbeniku povezuje z dotlej usvojenim znanjem in posamezne naloge ter dejavnosti povezuje v smiselno celoto; posebej je pozoren na nadgradnjo in poglobljanje gradnikov sporazumevalne zmožnosti. Pri obravnavanju neumetnostnih besedil predmet povezuje z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri naravoslovnih in drugih predmetih. Učence usmerja v uporabo ustreznih bralnih učnih strategij, v sodelovalno učenje, v vrednotenje svojega učenja in znanja ter v razmišljanje/ozaveščanje o njegovi uporabnosti. Tudi pri pouku književnosti sledi didaktičnim priporočilom v učnem načrtu., tako da pri izbiri in obravnavi umetnostnih besedil izhaja iz določila, da pouk temelji na komunikacijskem

modelu književne vzgoje, katere glavni cilj je ohranjanje učenčevih interesov za branje in poslušanje umetnostnih besedil ter razvijanje zmožnosti ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom.

Glede na zastavljene cilje izbrano učbeniško gradivo za **jezik in književnost** dopolnjuje s svojim gradivom, nalogami v delovnih zvezkih, rabo jezikovnih in drugih priročnikov v klasični in elektronski obliki. S prehodom družbe v digitalno dobo se število jezikovnih priročnikov, virov in tehnologij za slovenski jezik, ki so za rabo prosto dostopni na spletu, hitro povečuje.

Pri pouku **slovenščine** priporočamo rabo **Pedagoškega slovnicega portala**, ki je prosto dostopen na naslovu <http://slovnica.slovenscina.eu/>. Vsako izmed osemnajstih slovniceh poglavij vsebuje interaktivno razlago, kratek povzetek, rubriko z dodatnimi zanimivostmi in povezavami na nove vsebine ter obsežen nabor interaktivnih vaj za utrjevanje znanja. Primeren za delo v razredu je tudi spletni portal **Slogovni priročnik** (<http://www.slovenscina.eu/portali/slogovni-prirocnik>). Portala sta pripravljena na osnovi podatkov iz **besedilnih korpusov**. Korpusi so elektronske zbirke avtentičnih besedil, nastale po vnaprej določenih merilih in z določenim ciljem ter opremljena z orodji, ki omogočajo večplastno iskanje jezikovnih podatkov. Korpus šolskih pisnih izdelkov **Šolar** (<http://www.slovenscina.eu/korpusi/solar>) vsebuje besedila, ki so jih učenci slovenskih osnovnih in srednjih šol samostojno tvorili pri pouku in ponuja vpogled v pisanje šolajoče se mladine. Korpus GIGAFIDA (<http://www.slovenscina.eu/korpusi/gigafida>) je obsežna zbirka slovenskih zapisanih besedil najrazličnejših zvrsti, GOS (<http://www.slovenscina.eu/korpusi/gos>) pa korpus govorne slovenščine, ki obsega transkripcije okrog 120 ur posnetkov (po)govora v najrazličnejših situacijah.

Za učence je pri **slovenščini** nepogrešljiva tudi raba spletnih jezikovnih priročnikov, predvsem Slovarja slovenskega knjižnega jezika (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>) in Slovenskega pravopisa (<http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>). Na novem spletnem središču FRAN (<http://www.fran.si/>) pa so dostopni vsi Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Tudi pri **pouku tujih jezikov (francoščine, italijanščine, nemščine ...** večinoma kot drugega tujega jezika) samo učbeniki ne zadoščajo za doseganje ciljev in standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih. V sodobni šoli se učitelj namreč srečuje z izrazito heterogenostjo učnih skupin. Če želi doseči napredek pri vsakem posameznem učencu, mora poleg ustreznih metod in načinov poučevanja skrbno izbirati tudi med vsemi danimi učnimi gradivi in didaktičnimi pripomočki.

Precej učbenikov ima natančno določeno (jezikovno) vsebino in bolj ali manj tradicionalne načine preverjanja in vrednotenja znanja. V teh učbenikih ne obstajajo oblike vključevalne prakse za vsakega posameznika (elementi inkluzije), zato lahko učbenik zgolj predstavlja gradivo, s pomočjo katerega učitelj lažje določa časovni in tematski okvir pouka. Ta okvir učitelj sproti nadgrajuje s posebej pripravljenim avtorskim gradivom ali z drugim gradivom s spleta, iz drugih medijev, življenjskih situacij itd.

Kot učno sredstvo, ki omogoča individualni pristop v presoji dosežkov, priporočamo **Evropski jezikovni listovnik** (EJL). Pomaga pri celostnem vrednotenju sporazumevalne zmožnosti v več **tujih jezikih**. EJL je pedagoško orodje za spremljanje učenčevega napredka v znanju katerega koli jezika tako v šoli kot tudi zunaj nje.

Učenci pri pouku **tujih jezikov** izvajajo različne naloge, sporazumevalne dejavnosti ali opravila v bolj ali manj avtentičnih sporazumevalnih okoliščinah. Te praviloma niso nujno vezane zgolj na učbenik. To so t. i. izvirne učne situacije, ki usposablajo učenca za avtentično jezikovno rabo, pri kateri celostno uporabi vsa razpoložljiva jezikovna sredstva in pridobljene kompetence.

Učitelj lahko poišče izhodišča za izvajanje avtentičnih situacij v neposrednem okolju s pomočjo avtentičnih besedil, različnih predmetov, aktualnih dogodkov iz sveta mladostnika. Izhodišče za avtentično nalogo (npr. razgovor, predstavitev nekega dogodka, projektno delo) so lahko tudi spletne strani, blogi ali različne aktualne in poljudnoznanstvene oddaje za otroke in mladostnike, ki jih predvaja nacionalni radio ali televizija, in so dosegljive na svetovnem spletu, npr.:

Italijanščina: Rai Junior: <http://www.junior.rai.it/dl/junior/junior.htm>);

Francoščina: Les medias pour la classe: <http://www.lepointdufle.net/medias-pour-la-classe.htm>;

Nemščina: Die Sendung mit der Maus, WDR: <http://www.wdrmaus.de/>;

Die blinde Kuh: <http://www.blinde-kuh.de/>;

Deutsche Welle: <http://www.dw.de/deutsch-lernen/deutsch-unterrichten/s-2233>

Spletni viri za učenje nemščine: <http://www.learn-german-online.net/learning-german-resouces/radiofern.htm>).

Posebno pozornost in občutljivost zahteva tudi **zgodnje učenje tujega jezika**. Pri pouku na zgodnji stopnji ima učbenik zanemarljivo vlogo, saj učitelj zastavljene cilje uresničuje na drugačen način.

Za zgodnje učenje so primerne risanke in pesmi, dosegljive na prosto dostopnih video portalih (npr. državnih televizijskih postaj, YouTube):

Italijanščina: Priporočamo risanke Pimpa, Peppa Pig, Ratman itd.

Francoščina:

- <http://www.scoop.it/t/fle-enfants>
- <http://www.mondedespetits.fr/apprendre-video-educative.php?id=30&PHPSESSID=4uj430044tcuqcr6cocvbgo215>

Nemščina:

- Risanka Wicki und die starken Männer:
<http://www tivi.de/fernsehen/wickieunddiestarkenmaenner/start/index.html>).

Pri pouku naj učitelji upoštevajo sinergijske učinke učenja več jezikov hkrati. Upoštevanje tega načela omogoča, da se učenci vsakega nadaljnjega jezika učijo veliko lažje. Na višji stopnji se učenec tako seznanja in usposobi za uporabo dvojezičnih in večjezičnih spletnih slovarjev (npr. angleščina in italijanščina/francoščina/nemščina), kot je npr. [Leo](#), učenci pa si izdelajo tudi svoj razredni slovar na določeno temo.

Predlagani viri:

Italijanščina:

- Z didaktičnega vidika so zanimive tudi angleške spletne strani za mlajše učence, ki se učijo italijanščine, npr. <https://www.youtube.com/watch?v=nRPVPBITpPE>, Little Pim Italian for Kids <https://www.youtube.com/watch?v=kCfWr8vvyg0>

Francoščina:

- <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-anglais/petits-enfants/59607>
- <http://www.simply-land.com/>

Nemščina:

[Dudnov slovar](#), [Ponsov slovar](#) *nem-slo/slo-nem*; [Leo dict](#) nem-ang, nem-ita, nem-franc, nem-špan; [Termania itd.](#))

Uporaba sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije je pri pouku **tujega jezika** v podporo ciljem pouka, poleg tega pa se lahko učinkovito navezuje tudi na uporabo učbenika, če smiselno dopolnjuje in nadgrajuje učbeniške vsebine. Učitelj ima na spletu številne možnosti za popestritev in obogatitev pouka. Na razpolago ima tudi preprosta poljudnoznanstvena besedila, ki jih lahko uporabi za povezovanje z drugimi predmeti (npr. spletne revije za otroke in mladostnike).

Učbenik in dodatna pripadajoča učbeniška gradiva ostajajo pomemben učni vir pri pouku **tujega jezika**, njihova vloga pa se je z razvojem didaktike tujih jezikov in digitalizacije družbe spremenila. Svetovni splet je postal neizčrpen vir informacij in virtualnih svetov, tehnologija pa omogoča tudi komuniciranje in sodelovanje na daljavo, ne da bi zapustili učilnico ali prostor, kjer se učimo.

V šolskem letu 2015/16 bodo učitelji in učenci pri **slovenščini in tujih jezikih** lahko uporabljali **e-učbenike** za posamezne razrede osnovne (in srednje) šole. E-učbenik vsebinsko obsega klasični tiskani učbenik in delovni zvezek, vendar z dodatnimi interaktivnimi elementi tvori učinkovito in spodbudno učno okolje za uporabnika, saj krepi moč uvida in globljega razumevanja tudi z interaktivnimi gradniki nižje, srednje in visoke stopnje:

– slike, video, zvok, animacije, simulacije (multimedijski gradniki), ki jih uvrščamo med gradnike nizke stopnje interaktivnosti;

– različni testi (pravilno/narobe, več možnih odgovorov, dopolnjevanje ...), ki jih uvrščamo med gradnike srednje stopnje interaktivnosti;

– apleti in didaktične igre, ki jih uvrščamo med gradnike visoke stopnje interaktivnosti.

Interaktivni gradniki predstavljajo dodano vrednost, ki je običajni tiskani ali e-učbenik nima.

Priporočila za uporabo e-učbenikov:

- e-učbeniki so namenjeni **učencem**; pripravniki so za samostojno učenje pod pogojem, da ima vsak učenec računalnik ali tablico; omogočajo tudi nove oblike, metode in pristope učenja, poučevanja (učenje na daljavo, v spletnih učilnicah; obrnjeno učenje itd.). Interaktivni učbeniki nudijo tudi možnost sprejemanja in tvorjenja besedil, ki jih tiskani učbeniki ne omogočajo (npr. poslušanje, ogled posnetkov);
- e-učbenik je lahko **učiteljem** tudi dober pripomoček pri poučevanju, z minimalno opremljenostjo učilnice (projektor, računalnik/interaktivna tabla) lahko učitelj z dobro pripravo smiselno uporabi e-učbenik tudi pri "klasičnem" pouku, v vseh etapah učne ure z uporabo ustreznih bralnih/učnih strategij, sodelovalnega učenja, samovrednotenja in razmišljanja o procesu učenja; primerni so tako za usvajanje novega znanja kot za nadgrajevanje, dopolnjevanje, utrjevanje in preverjanje znanja;
- pri uporabi e-učbenika naj učitelj osmišljeno izbira, načrtuje enote predvsem z vidika uresničevanja ciljev in standardov iz učnega načrta.

Natančnejša priporočila za rabo učnih gradiv bodo objavljena v spletni učilnici Jeziki v izobraževanju.

Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek
Koordinatorica POS za jezike

Gradivo so pripravile pedagoške svetovalke za jezike: mag. Simona Cajhen (francoščina), mag. Andreja Čuk (slovenščina), Mira Hedžet Krkač (slovenščina), mag. Liljana Kač (nemščina), mag. Barbara Lesničar (angleščina), mag. Darinka Rosc Leskovec (slovenščina), Neva Šečerov (italijanščina) in mag. Mojca Poznanovič Jezeršek (slovenščina).

PRIPOROČILA PODROČNE SKUPINE ZA NARAVOSLOVJE IN MATEMATIKO (POS NAMA)*

*V priporočilih POS NAMA so zajeta mnenja predmetnih skupin (PS) za matematiko, biologijo, kemijo, fiziko, gospodinjstvo ter tehniko in tehnologijo.

Izhodišče za uporabo učnih gradiv pri vseh predmetih so **učni načrti** posameznih predmetov, tam zapisani **cilji in standardi znanj** ter **didaktična priporočila**. Ob poznavanju in razumevanju učnih načrtov za posamezen predmet učiteljice in učitelji avtonomno izbirajo učna gradiva za učenke in učence, s katerimi bodo ti dosegali cilje oz. standarde za posamezen predmet. Predvsem naj uporabljajo tista učna gradiva, ki so bila kot ustrezna prepoznana v postopku potrjevanja učnih gradiv in jih po potrebi dopolnijo z dodatnimi učnimi gradivi.

Učiteljice in učitelji izbirajo med učbeniki in učnimi gradivi, ki so **namenjeni učencem** ter učnimi gradivi, ki so namenjeni njim, **učiteljem**, za pripravo na pouk in profesionalni razvoj.

Glede na obsežno ponudbo učnih gradiv je pomembno, da je pri izboru v ospredju **kriterij strokovne in didaktične ustreznosti** posameznega učnega gradiva, ki sledi sistematičnemu in konsistentnemu razvoju pojmov in konceptov po celotni vzgojno-izobraževalni vertikali. Posebno pozornost naj učitelj ob izbiri učnih gradiv nameni **zastopanosti novosti posodobljenih UN** (2011), npr. uporaba IKT, problemska znanja, modeliranje in vzorci pri matematiki, celostni pristop pri biologiji itd., kar je lahko povezano z datumom izdaje učnega gradiva.

Učbeniki

V javnem šolskem sistemu so na voljo veljavni, na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje **potrjeni učbeniki in e-učbeniki**, ki so skladni z učnimi načrti ustreznih splošnoizobraževalnih predmetov. Na nivoju OŠ podpiramo uporabo vseh potrjenih in veljavnih učbenikov in e-učbenikov, ki so skladni s posodobljenimi učnimi načrti za OŠ iz leta 2011.

Učiteljice in učitelji strokovno avtonomno izbirajo med veljavnimi učbeniki za svoj predmet ter jih smiselno vključujejo v vzgojno-izobraževalni proces, saj je učbenik starosti in zmožnostim učencev prilagojen strokovni vir za samostojno učenje. Potrjeni e-učbeniki, z interaktivnimi elementi, lahko predstavljajo dodano vrednost tiskanim učbenikom.

Pri uporabi izbranega učbenika (izhajajoč iz veljavnih UN) priporočamo navezovanje na razumevanje postopnosti nadgrajevanja znanstvenih spoznanj na posameznem predmetnem področju in razvijanje zavedanja, da razlage znanstvenih dejstev temeljijo na več stoletjih znanstvenega raziskovanja, kot procesa, v katerem znanstvenice in znanstveniki nadgrajujejo znanstvena spoznanja (npr. biologija).

S spodbujanjem rabe učbenika, kot učenkam in učencem prilagojenega strokovnega vira, razvijamo naravoslovno in matematično pismenost, bralne učne strategije in samostojno učenje ter utrjujejo rabo strokovnega jezika (strokovna pismenost).

Druga učna gradiva

Ob učbenikih so pogosto na razpolago tudi druga učna gradiva, npr. delovni zvezki, zbirke vaj itd. kot neobvezna dodatna učna gradiva, ki jih Strokovni svet RS za splošno izobraževanje od leta 2006 ne potrjuje več. Učitelji različna, dodatna učna gradiva za pouk uporabljajo avtonomno, pri čemer je ključni kriterij strokovnost, didaktična ustreznost in primernost razvojni stopnji učencev.

Uporaba delovnih zvezkov je priporočljiva, v kolikor podpira doseganje cilje in standardov UN. Učiteljice in učitelji naj bodo ob tem pozorni na upoštevanje temeljnih didaktičnih načel, zastopanost posameznih tipov nalog, razvijanje višjih taksonomskih znanj, vključevanje eksperimentalnega in terenskega dela (pri naravoslovnih predmetih), spodbujanje sodelovalnega učenja ter ostalih dejavnosti učenk in učencev. Enaki kriteriji veljajo tudi pri pripravi lastnih učnih gradiv.

Ustrezen izbor in odgovorna uporaba različnih dodatnih (učnih) gradiv iz različnih virov lahko (posebej pri naravoslovnih predmetih) učenkam in učencem pomaga pri ločevanju strokovnih od poljudnih informacij, pri presoji strokovne verodostojnosti različnih virov, prispeva k razvoju zmožnosti samostojne analize in argumentirane presoje znanstvenih spoznanj, spodbudi k nadaljnemu iskanju informacij v drugih virih itd.

Pri poplavi najrazličnejših (učnih) gradiv iz različnih virov, pa pozornost vendarle velja nameniti preohlapnim, poenostavljenim ali strokovno spornim opisom in definicijam pojmov ter konceptov, ki lahko pri učenkah in učencih povzročijo delno neustrezne ali celo napačne predstave. Učiteljice in učitelji so s svojim strokovnim znanjem usposobljeni izbirati tista učna gradiva, ki temeljijo na znanstvenih razlagah in dosežkih ter so strokovno referenčna za vsebinska področja predmetov. Pri uporabi raznovrstnih dodatnih učnih gradiv je zelo pomembno, kako jih učiteljica in učitelj uporabi, kaj z učenkami in učenci ob tem počne, kako analizirajo in reflektirajo gradiva ter ustvarjajo distanco in z vsem tem razvijajo kritično mišljenje. Ustrezna dodatna učna gradiva naj bodo učenkam in učencem v podporo pri samostojnem učenju in poglobljanju znanja in s tem uresničevanju ciljev in standardov UN.

Zaključek

Pri izboru in uporabi vseh učnih gradiv za učenke in učence, učiteljice in učitelji izhajajo iz veljavnih učnih načrtov, tam zapisanih ciljev, standardov znanj in didaktičnih priporočil. Ob tem naj upoštevajo različne dejavnike z vidika učencev (starost, razvojno stopnjo, predznanje, zmožnosti učenk in učencev itd.).

Učiteljice in učitelji so strokovno odgovorni za ustreznost izbora in rabe dodatnih učnih gradiv za učenke in učence v izobraževalnem procesu, ki jih naj pred uporabo strokovno in didaktično natančno preučijo, upoštevajoč tudi ustreznosti jezika, razvijanja kritičnega in systemskega mišljenja itd.

Z ustrežno in premišljeno izbiro dejavnosti za učenke in učence, ob podpori strokovno in didaktično ustreznih učnih gradivih, so slednja v podporo in pomoč pri doseganju ciljev oz. standardov naravoslovno-matematičnih predmetov.

Mag. Andreja Bačnik

Koordinatorica POS za naravoslovje in matematiko

Gradivo so pripravili pedagoški svetovalci: Mojca Suban (matematika), mag. Minka Vičar (biologija), mag. Andreja Bačnik (kemija), Jaka Banko (fizika), Irena Simčič (gospodinjstvo) in Gorazd Fišer (tehnika in tehnologija).

PRIPOROČILA PODROČNE SKUPINE ZA RAZREDNI POUK

Učna gradiva je potrebno tudi na razredni stopnji presojati predvsem v luči tega, kakšen učinek bodo imela na ciljno skupino (mlajše učence), ki jih bo uporabljala (prirejeno po Skela,2009).

Pred odločitvijo o uporabi učnih gradiv v procesu poučevanja, je priporočljivo razmisliti o procesu učenja, ki je rezultat poskusov osmišljanja sveta. Načini, kako učenci razmišljajo, skupaj v interakciji z drugimi in okoljem vplivajo na to, kako in kaj se učijo. Aktivna vloga učečega, ki tvori izkušnje, išče in usvaja pojme, pojave, zakonitosti sveta in reorganizira to, kar že ve, je glavna značilnost učencev razredne stopnje. Zato lahko povzamemo, da je znanje več kot le končni produkt predhodnega učenja, saj je eden najpomembnejših elementov učnega procesa to, kar učenec »prinese« v učno situacijo. Kot navaja Štefanc (2012) je zato izbor učnih gradiv vezan na cilje pouka: predvsem glede na to, kakšno predznanje imajo učenci, kako bo želene cilje dosegel (didaktični pristopi) in s čim bo to dosegel (s katerim učnim gradivom). To v veliki meri vpliva na to, na kaj bodo učenci na razredni stopnji pozorni, kaj bodo zaznali, se učili, si zapomnili in priklicali, ko bodo to potrebovali. Glavna značilnost učnih gradiv za razredno stopnjo je, da so ustrezno strukturirana, predelana in poenostavljena (pri tem imamo v mislih prilagojenost razvojni stopnji in zmožnostim in nikakor ne poenostavitve, ki pripeljejo do napačnih predstav). Pri tem učitelj ustvarja spodbudno učno okolje, ki učencem omogoča odkrivanje, izgrajevanje in oblikovanje (spo)znanj ter razvijanje kritične odgovornosti.

Spoznavni razvoj učencev tega obdobja sloni predvsem v izgradnji pojmov (besedišča) in razvoju razumevanja konceptov. Osnovni vir spoznavanja na razredni stopnji je neposredna izkušnja, zato naj učno gradivo tovrstne dejavnosti podpira.

Ko opravljamo proces vrednotenja učnih gradiv, se predvsem osredotočamo na uporabnika gradiva in na učinke uporabe gradiv. Na presojanje učnih gradiv vpliva razvoj didaktičnih pristopov, ki zaznamujejo pouk na razredni stopnji. Ti so:

- **način poučevanja, ki temelji na dejavnostih** oz. "učenju ob početju", reševanju problemov in pogostem delu v parih ali v majhnih skupinah,
- zajema naj aktualne vsebine, ki so učencem te razvojne stopnje blizu,
- **avtonomija učiteljev** (pri izvajanju predpisanega učnega načrta, izboru učnih gradiv in načinu poučevanja),
- **na učenca osredinjeno poučevanje** (upoštevanje potreb, interesov učencev; celostno izobraževanje učencev),
- **individualizirano učenje** (učenci lahko delajo na ustrezni stopnji zahtevnosti in s hitrostjo, ki je primerna za njih, ponuja možnost izbire),
- **povezovanje med predmeti** (prirejeno po Skela 2009, 256).

Ko smo ugotovili, da je določeno učno gradivo za nas zanimivo, ga lahko natančneje preučimo. Najbolje bi seveda bilo, da gradivo za določen čas uporabljamo pilotno in

ugotovimo njegove lastnosti v praksi. Ker tega marsikdaj ni mogoče storiti, nam lahko pomagajo t.i. evalvacijski vprašalniki oz. sezname kriterijev za vrednotenje (npr.: ali bo slušno gradivo zanimivo za učence) in analizo (npr.: ali gradivo vsebuje slušno gradivo) (prirejeno po Skela 2009, 265).

V vsakem učnem okolju se bo pojavila potreba po oblikovanju kriterijev za vrednotenje in sicer takšnih, ki so pomembni za določene učence, učitelje in šole. Zato kriterije za vrednotenje učnih gradiv na razredni stopnji razdelimo v tri skupine:

- **učenčevi dejavniki** - starost, kulturno okolje, kognitivna zrelost, interesi, potrebe učencev,
- **učiteljevi dejavniki** - strokovno ozadje, izkušnje, način dela, interesi, dostopnost do strokovnega spopolnjevanja,
- **institucionalni in kontekstualni dejavniki** - pogostost ur; učni načrti in didaktična priporočila; drugi viri, ki so na voljo učencem in učiteljem (neposredno okolje, dostop do elektronskih gradiv, knjižnica ...); pohoštvo v učilnici. (Skela, 2009 po Pinter, 2006).

Možni kriteriji za vrednotenje in analizo učnih gradiv na razredni stopnji (prirejeno po Skela et. al., 2009):

Učenčevi dejavniki	<ul style="list-style-type: none"> • ali učno gradivo motivira in posledično spodbudi miselno aktivnost, • ali vključuje dovolj komunikacijskih dejavnosti, ki omogočajo učencem, da samostojno uporabljajo jezik, • ali gradiva omogočajo, da učenci razen pomnjenja samostojno izpeljejo še druge miselne aktivnosti, • ali gradivo spodbuja učenca, da napoveduje, predvideva, odkriva, tvega in preizkuša različne možnosti, • ali je dovolj avtentičnega gradiva, da učenci vidijo povezanost z vsakdanjim življenjem, • ali odslikava potrebe in interese učencev, • ali gradivo omogoča smiselno vključevanje predznanja učencev, • ali je učno gradivo dober vir za učence, • ali je raven zahtevnosti ustrezna razvojni stopnji, • ali omogoča različne stile učenja,
---------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • kako omogoča stopnjevanje in napredovanje učencev, • ali učno gradivo spodbuja miselno aktivnost učencev (spodbuja razvoj različnih vrst pismenost, kritično mišljenje), • ali učenec sprejema lastne odločitve ali je samo sprejemnik informacij, • ali učno gradivo zaposluje učence tako kognitivno kot čustveno, • ali gradivo razvija ustvarjalno in kritično mišljenje, • ali spodbuja učenčev iznajdljivost, • ali daje možnost, da učenci sami kaj dodajo ali prispevajo, • ali je dovolj poudarka na razvoju besedišča in strategijah za individualno učenje, • ali gradivo omogoča učencem, da bodo vzpostavili transfer znanja, • ali gradivo omogoča samovrednotenje (dokaze o učenju).
<p>Učiteljevi dejavniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ali učna gradiva ustrezajo vašemu kontekstu učenja in poučevanja oz. sodobnim konceptom učenja in poučevanja, • ali je gradivo dovolj prožno, da omogoča prilagodljivost učni situaciji, • ali so gradiva sprejemljivo poenostavljena, • ali gradivo podaja stereotipne predstave. • ali učno gradivo spodbuja učiteljevo dojemljivost za inovacije in eksperimentiranje, • ali učno gradivo spodbuja učiteljevo ustvarjalnost, domišljijo in raziskovanje. • ali gradivo omogoča/predvideva diferenciacijo in individualizacijo (del gradiva za vse učence, del učencev za posamezne učence).
<p>Institucionalni in kontekstualni dejavniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ali učno gradivo podpira cilje učnega načrta, • ali je učno gradivo potrebno za kakovostno doseganje

	<p>ciljev UN,</p> <ul style="list-style-type: none"> • kako je organizirana vsebina (jasnost, strukturiranost, nazornost, preglednost) • ali je postavitvev slikovnega gradiva jasna in estetska.
--	---

Takšni opisi kriterijev in tovrstni vprašalniki omogočajo učiteljem temeljit vpogled v učna gradiva in so kažipot, saj opozarjajo na stvari, na katere je pri vrednotenju učnih gradiv treba biti pozoren.

Zaključek

Pri vrednotenju učnih gradiv si torej postavite štiri vprašanja: Komu oz. čemu služi učno gradivo? Kateri procesi se ob njem odvijajo pri učencih? Katere učinke lahko z njimi dosežemo? Ali gradivo bogati pouk ali ga siromaši/ovira?

Viri:

1. Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
2. Skela, J. (2009). Tujejezikovna učna gradiva za pouk v otroštvu. V: Pižorn, K. (ur.), Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu. Ljubljana: ZRSŠ. Str. 246-289.
3. Štefanc, D. (2012). O pomenu in vlogi učnih gradiv pri pouku in samostojnem delu. Nova Gorica: Konzorcij ŠCS.
4. Kalin, J. (2004). Vloga medijev pri sodobnem pouku in presojanje njihove učinkovitosti. V. Blažič, M. (ur.). Mediji v izobraževanju. Novo mesto: Visokošolsko središče.

Sandra Mršnik

Koordinatorica POS za razredni pouk

Gradivo so pripravile pedagoške svetovalke za razredni pouk: Sandra Mršnik, mag. Leonida Novak, Mihaela Kerin, Vesna Vršič, mag. Marta Novak, mag. Nada Nedeljko, Mojca Dolinar, Kristina Angelov Troha, Mateja Todorovski.

PRIPOROČILA PODROČNE SKUPINE ZA DRUŽBOSLOVJE, UMETNOST IN HUMANISTIKO

Učna sredstva in učila uporabljamo pri učenju in poučevanju za doseganje učnih ciljev in standardov iz učnih načrtov posameznih predmetov v osnovni šoli. V tem mnenju so zajeti predmeti družba, geografija, domovinska in državljska kultura in etika, likovna umetnost, glasbena umetnost in zgodovina.

Pri pregledovanju učnih gradiv naj učitelj razmišlja o uporabi gradiv z različnih vidikov:

- Ali je gradivo v skladu z učnim načrtom za izbrani predmet in razred,
- ali je strokovno neoporečno,
- ali je jezikovno ustrezno,
- ali je primerno za ciljno skupino (učencev),
- ali upošteva temeljna didaktična načela (jasnost, nazornost, postopnost, individualizacija in diferenciacija, lastna aktivnost, načelo nediskriminatornosti),
- ali gradivo spodbuja sodelovanje (sodelovalno učenje),
- ali vizualni elementi podpirajo izobraževalno vsebino,
- ali so gradiva takšna, da razvijajo višja taksonomska znanja (vprašanja, dejavnosti in naloge, oblikovane na vseh taksonomskih nivojih),
- ali besedila spodbujajo uporabo različnih bralnih učnih strategij,
- ali besedila spodbujajo razvoj veščin kritičnega mišljenja (postavljanje vprašanj, argumentiranje in razvijanje stališč, ločevanje dejstev od mnenj, inovativnost in ustvarjalnost, uporabnost v novih učnih situacijah ...),
- ali učno gradivo daje možnosti razvijanja in uporabe različnih učnih stilov,
- ali so gradiva primerna tudi za učence s posebnimi potrebami.

V zadnjih letih se zaradi razvoja sodobnih tehnologij pojavlja na trgu vse več raznolikih (različnih) e-virov. Pri uporabi le-teh mora učitelj skrbeti za razvijanje varne in kritične rabe spletnih virov. Prav tako naj presodi, ali je kakovost medijskih elementov e-učbenika in še zlasti e-gradiv zadovoljiva. Pozoren naj bo na interaktivne gradnike (aplikacije, dinamične slike ...).

Pri uporabi besedil uporabljamo branje kot orodje za pridobivanje znanja. Pri branju tiskanih besedil uporabljamo zaporeden način branja (učna bralna pot je v naprej določena), pri branju elektronskih gradiv pa uporabljamo digitalen način branja (učna bralna pot ni v naprej določena).

Pri zgoraj omenjenih predmetih podpiramo uporabo vseh potrjenih in veljavnih **učbenikov in e-učbenikov** in so v skladu s posodobljenimi učnimi načrti iz leta 2011, ki jih je potrdil Strokovni svet za splošno izobraževanje. Z njimi namreč dosegamo uresničevanje standardov, zapisanih v učnih načrtih teh predmetov, še zlasti pri delu z besedilom.

Uporaba **delovnih zvezkov** je priporočljiva, vendar je njihova uporaba prepuščena strokovni avtonomiji učitelja, če podpira nadgradnjo doseganja ciljev in standardov učnih načrtov pri zgoraj omenjenih predmetih. Učitelj naj bo pozoren na zastopanost posameznih tipov nalog (zaprti, polodprti, odprti), pri čemer naj v večji meri podpira reševanje odprtega tipa nalog, zlasti tistih, ki podpirajo višja taksonomska znanja. Pri reševanju odprtega tipa nalog mora biti pozoren tudi na odprti tip odgovorov in upoštevati različnost med učenci.

Gradiva, ki jih učitelj pripravi bodisi samostojno (**samostojna gradiva**) ali jih izbere na spletu, so dopolnilo k usvajanju izbranih učnih ciljev. Pri izboru naj razmišlja o uporabi z vidika uporabnosti, razumljivosti, dosegljivosti, točnosti informacij, primernosti videza gradiva in prilagojenosti starostni stopnji. Pri uporabi mora učitelj spoštovati avtorsko pravo (npr.: cc licence).

Pri izbiri in uporabi učnih gradiv se mora učitelj zavedati različnih zaznavnih stilov učencev (vizualni, avditivni, kinestetični) in tudi svojega stila poučevanja. **V izobraževalni program OŠ so vključeni tudi učenci z dodatno strokovno pomočjo in prilagojenim izvajanjem, pri katerih mora učitelj z izbiranjem in uporabo učnih gradiv zagotoviti doseganje vsaj minimalnih standardov znanja pri zgoraj omenjenih predmetih.**

Vojko Kunaver

Koordinator POS za družboslovje, umetnost in humanistiko

Gradivo so pripravili pedagoški svetovalci za družbo, geografijo, domovinsko in državljsko kulturo in etiko, likovno umetnost, glasbeno umetnost in zgodovino: mag. Pavla Karba, dr. Inge Breznik, mag. Natalija Kocjančič, Igor Lipovšek, dr. Anton Polšak, Danijel Lilek, Vojko Kunaver in mag. Bernarda Gaber ter Mojca Dolinar in Mihaela Kerin (svetovalki za razredni pouk).